BOŠNJAČKE TRI LINIJE ODBRANE: DUHOVNA, NACIONALNA I DRŽAVNA

Sažetak: Rad "Tri bošnjačke linije odbrane" daje uvid i odaje poštovanje prema ideji bosanske države i bošnjačkog identiteta kroz dokaze u islamskoj historiji, te povlači paralelu o važnosti očuvanja naroda koji iza sebe ima hiljadu godina historije. Tekst navodi važnost tri linije odbrane da se sačuva nacija: državna, nacionalna i duhovna linija odbrane. Svaka manje ili više zavisi od druge, nedostatak jedne uzrokuje neuspjeh druge dvije. Osim toga, sadašnje stanje bošnjačke linije odbrane ima nedostataka te je od velike važnosti da joj se pruži jak temelj za početak njene obnove. Najkorisniji put do spasenja u demokratskom društvu bi bio kroz napore civilnog društva, koje sa iskustvom i odlučnošću može da pokreće i vodi proces izgradnje tri linije odbrane za bošnjački narod i bosansku državu. Obaveze i ciljevi propisani u drugom dijelu teksta nalažu kako civilno društvo pokazuje potrebu i interes da gradi naciju i očuva suštinu Bošnjaka, a time nastavlja tradiciju multikulturalnog i multikonfesionalnog društva koje postoji već stoljećima.

Ključne riječi: **Bošnjačka linija odbrane, državna linija odbrane, nacionalna linija odbrane, duhovna linija odbrane, Islamska zajednica, Bošnjak, moderna bosanska država, povelja Bošnjaka, civilno društvo, višekulturno, jezgro države**

Trenutno stanje Bošnjaka usporedivo je sa jednim stanjem iz muslimanske povijesti. Riječ je o Tebuku i trojici ashaba, koji su ostali u Medini dok se Alejhisselam sa najodabranijim i najhrabrijim ashabima, po najvećoj vrućini, uputio do Tebuka 630. godine n.e. da zaustavi najavljenu vojsku bizantijskog cara Herakliona.

Razlog što je Alejhisselam, nakon osvajanja Mekke, izašao sa vojskom na Tebuk bile su česte provokacije ljudi iz plemena Gassan, koji su radili za bizantijskog cara

Herakliona na štetu muslimana, od kojih je najgore bilo ubistvo Alejhisselamovog izaslanika el-Harisa bin Umejra el-Ezdija, koji je nosio poruku za kralja Bosre u južnoj Siriji.

Pošto misija Zejda ibn Harisa u Muti nije bila uspješna, jer nije uspio doći do ubica Alejhisselamovog izaslanika, pleme Gassan, uz podršku bizantijskog cara, osjetilo se moćnim u odnosu na muslimane. U čestim i bezrazložnim provokacijama Gassanova, Alejhisselam je prepoznao opasnost za slabljenje morala kod nekih ashaba, pa je, da bi provjerio njihovu istinsku lojalnost i podigao samopouzdanje kod muslimanima, pozvao sve zdrave i sposobne ashabe u Medini da mu se pridruže u pohodu na Tebuk, gdje se očekivao veliki napad bizantijske vojske.

Bilo je to vrijeme velikih vrućina devete godine po Hidžri, pa je pohod na Tebuku nazvan *ghazvetu-l-'usrah*, težak pohod. To je bio ujedno i posljednji Alejhisselamov *ghazvet* izvan Medine u odbrani prava i slobode muslimana. Ali, kad je bizantijski car Heraklion saznao da je Muhammed, a.s., došao na Tebuk sa 30.000 ashaba po takoj žegi, odlučio je odustati od svoga pohoda na Tebuk i tako ostati poražen od Alejihisselama i njegovih vjernih ashaba, koji su pedeset dana ostali na Tebuku spremni da brane stečenu slobodu i zasluženu radost nakon što im se Mekka otvorila.

Ova priča o Tebuku je slična našem stanju na način da smo i mi Bošnjaci doživjeli *feth*, slobodu, poput *fetha* Mekke, oslobođenja Mekke, jer smo se vratili svom duhovnom domu iz kojeg smo bili prognani više decenija. Povratili smo autentičnost naše nacije i države. I baš zato što smo pokazali svoju nacionalnu samosvjesnost i državnu samobitnost, domaći "Gassanovići" uz pomoć „Herakliona" nastoje naći rupu kroz koju bi ubacili crva da iznutra najeda i razjeda naše nacionalno i državno tkivo. Zato smo mi danas pred izazovom Tebuka. To znači da provokacije i napade ne čekamo na pragu svoje kuće, već da prepoznamo odakle nam dolazi opasnost i da joj idemo u susret prije nego se ona pokrene, odnosno da joj ne dopustimo da se uopće ikad više pokrene. Jer svi treba da znaju da smo mi kao jedna duša i jedno tijelo, pa ako jedan dio tijela neko napadne, cijelo tijelo se budi i ustaje da se brani.

Druga važna pouka i poruka sa Tebuka svima nama je Alejhisselamov lični primjer, kojim je pokazao da naša borba za slobodu i čast naše nacije i države nikad ne prestaje... ona traje do zadnjeg daha našeg života, do posljednjeg izdisaja. Muhammed, a.s., nije ostao u Medini, već je sa svojim ashabima po najvećoj vrućini krenuo na Tebuk, iako će ubzo poslije toga preseliti na Ahiret. Prema tome, za pravog i istinskog Muhammedovog, a.s., sljedbenika nema odmora i nema opravdanja za izostanak sa linije odbrane prava i slobode čovjeka.

Zbog toga je treća poruka sa Tebuka najvažnija. Ona nam otkriva istinu o nama samima. A to je da su se neki ljudi, nakon njihovih nepobitnih zasluga u borbi za prava i slobodu Bošnjaka, naprosto umorili, pa im se sad ne ide na Tebuk, jer su im dovoljne stečene zasluge, od kojih mogu da žive. Tako su, očito, mislili i trojica Alejhisselamovih ashaba: Ka'b ibn Malik, Merareh ibn Rebi' i Hilal ibn Umejjah. Koliko je priča o ovoj trojici ashaba važna za pouku za sva vremena, govori kur'anski ajet u suri el-Tevbeh:

- A i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kad su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistin, prima pokajanje i milostiv je (Kur'an, 9:118).

Iako se spominju trojica, u ovoj priči najviše mjesta zauzima Ka'b ibn Malik, koji je bio vjerni Alejhisselamov sljedbenik i kojeg je Alejhisselam cijenio. Međutim, kad je trebalo ići na Tebuk, Ka'b ibn Malik je izostao zato što je više volio hlad u Medini nego nepodnošljivu žegu na Tebuku. Ali, Ka'b ibn Malik je ubrzo shvatio svoju grešku, pa se kajao što nije pošao sa Alejhisselamomom, već je, kako kaže, ostao u Medini, gdje su se mogli sresti samo munafici, smutljivci i besciljne smutalice, dok su istinski vjernici bili sa Alejhisselamom na Tebuku. Ka'bu ibn Maliku je teško palo kad je shvatio da su sad munafici njegovo društvo, jer je ostao iza svoga pravoga društva, gdje je uvijek bio. Po povratku Alejhisselama i ashaba sa Tebuka u Medinu, kao i u slučaju prijašnjih pohoda, munafici i kukavice su pohrlile da opravdaju svoj izostanak raznim isprikama,

koje je Alejhisselam prihvatao i ostavljao ih nekažnjeno. No, Ka'b ibn Malik nije mogao lagati, već je Alejhisselamu rekao istinu da je izostao sa Tebuka bez opravdanog razloga, te da prihvata svaku kaznu. Alejhisselam je Ka'ba ibn Malika kaznio tako što je pozvao ashabe da sa njim ne razgovaraju i ne selame ga. Ka'b ibn Malik je kaznu strpljivo podnosio sve do trenutka kad je doživio da i Alejhisselam okreće glavu od njega i neće da mu primi selam. To je za Ka'ba ibn Malika bilo previše i zato je osjetio veliku tjeskobu u duši, jer mu je bilo nepodnošljivo teško. Kad je Alejhisselam to saznao, pozvao je Ka'ba ibn Malika i obavijesto ga da je u vezi sa njegovim slučajem došla objava od Allaha, kojom mu se oprašta zbog iskrenoga govora i istinskoga pokajanja, kao pouka za buduća vremena.

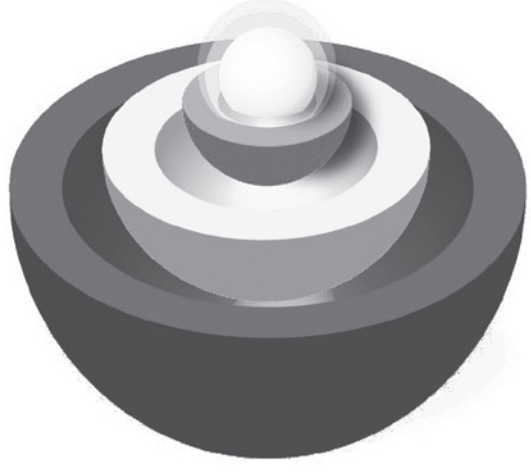
Dakle, i Bošnjaci su danas u stanju kao što su bili Alejhisselam i ashabi pred Tebukom. Borili smo se za slobodu i osvojili je, ali nema garancije da je nećemo izgubiti ako ne shvatimo da "Gassanovići" i dalje rade uz pomoć „Herakliona" na njihovom nestanku, dirajući u njihove rane, misleći da su slabi i nejaki da im se suprostave u njihovoj namjeri da od njih uzmu u miru ono što nisu mogli u ratu, a to je njihovu čast i slobodu.

Stoga, bošnjačke nacionalne institucije: Svjetski bošnjački kongres (SBK), Bošnjačka akademija nauka i umjetnosti (BANU) i Bošnjačka nacionalna fondacija (BNF) moraju biti svjesne opasnosti od genocida protiv našeg naroda. Genocid nije naša fobija, već realna opcija onih koji uporno negiraju genocid nad našim narodom, unatoč dokazima i presudama najviših instanci međunarodnog suda pravde. Ako je to tako, a jeste, onda nam je farz da uradimo sve što je u našoj moći da ustanovimo linije odbrane za zaštitu naroda od genocida. A narod je jezgra koju moraju štititi tvrdi i neprobojni državni, nacionalni i duhovni omotači.

Evo kako to izgleda vizuelno u trodimenzionalnoj formi. Na prvoj predodžbi vidimo zeleni omotač oko jezgra naroda, kao duhovnu liniju odbrane za koju je odgovorna Islamska zajednica. Na drugome mjestu je žuti omotač oko jezgra naroda, kao

nacionalna linija odbrane za koju su odgovorne nacionalne bošnjačke institucije. Na trećem mjestu je plavi omotač oko jezgra naroda, kao državna linija odbrane za koju je odgovorna politička pamet, koju u zajedništvu treba da proizvede duhovna i intelektualna elita sa snažnom nacionalnom i državotvornom sviješću.

Prva predodžba

Poredak u zaštiti nukleusa - naroda.
Prvu liniju odbrane moraju činiti država i njeni instrumenti. Druga linija su svi drugi društveni faktori: NVO, intelektualci itd. Mjesto vjere kao osnovnog obilježja identiteta Bošnjaka (nažalost drugi činioci identiteta nisu dovoljno jaki) je usko uz narod.

Na drugoj predožbi vidimo zamišljeno idealno stanje kad je, prije svih, država u funckiji zaštite jezgra naroda, pa su onda i dohovna i nacionalna linija odbrane u prirodnom položaju u odnosu na državu i njenu osnovnu funkciju.

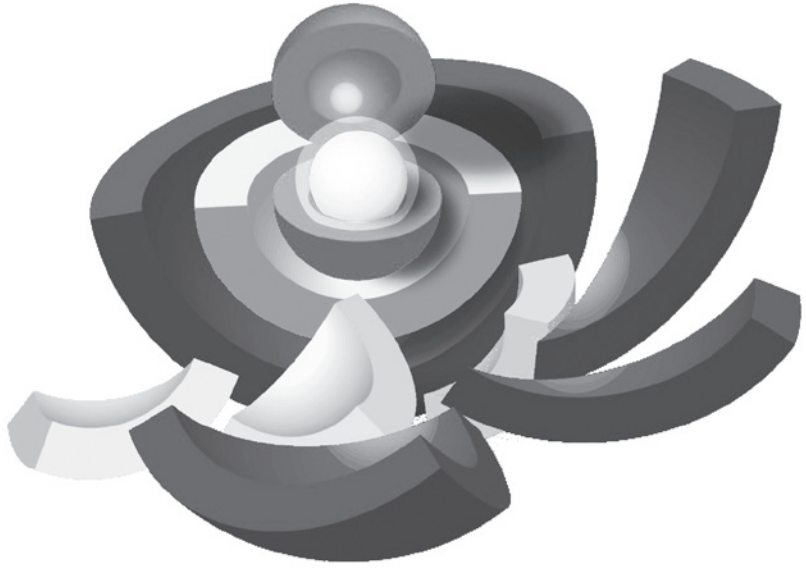
Druga predodžba

Idealno stanje:
Državne institucije u funkciji, narod je zaštičen.

Na trećoj predodžbi vidimo sadašnje stanje stvari, gdje je samo zeleni, duhovni omotač čvrsto uz jezgro naroda, dok su druga dva omotača, kao nacionalna i državna linija odbrane, razbijeni i zato nisu u funkciji zaštite naroda od eventualne opasnosti. Kao što vidimo, samo zelena, tj., duhovna linija odbrane, kompaktna je, pa tako i u funkciji zaštite narodnog jezgra, a to je Islamska zajednica, koja zbog razbijenosti nacionalne i državne linije odbrane često služi kao zamjena za nacionalne i državne institucije. To stanje nije zdravo ne samo za naciju i državu već nije zdravo, prije svega, za Islamsku zajednicu, jer svako napuštanje vlastite linije i ulazak u zonu odbrane drugih slabi duhovnu liniju odbrane Islamske zajednice.

Treća predodžba

Sadašnje stanje:
Državne institucije u raspadu, narod nezaštićen. Nukleus - narod - jezgra biva zaštićena samo institucionalnim djelovanjem Islamske zajednice. Nažalost, u tim (ne) prilikama Islamska zajednica mora preuzeti neke djelatnosti iz državnog domena.

Pa ipak, iz pozicije svoje misije, Islamska zajednica ima pravo i obavezu da višak svoje energije u zaštiti narodnog jezgra prebaci na jačanje nacionalnog omota, koji mora biti u službi jačanja i održavanja državne linije odbrane naroda od genocida.

To se bolje može vidjeti na plošnom prikazu, gdje je narod u središtu zaštite, prvo, državne linije odbrane, drugo, nacionalne linije odbrane i, treće, duhovne linije odbrane, a to je Islamska zajednica, kao zadnja linija, koja uvijek mora biti budna i sposobna da čuva život, vjeru, slobodu, imetak i čast naroda.

Ovaj drugi set predodžbi prikazan je u plošnom obliku sa željenim rasporedom odgovornosti za zaštitu naroda od genocida. Ovdje je država na prvoj liniji odbrane sa

svojom vojskom i policijom, sa pravnim i sudskim institucijama, sa odgojno-obrazovnom mrežom, od dječijeg vrtića do univerziteta, i sa ekonomskom brigom za svakog čovjeka.

Na drugom mjestu je nacija, koja ima nacionalnu liniju odbrane sa intelektualnom snagom, kulturnom tradicijom i umjetničkom vještinom, putem kojih se održava i razvija nacionalni ponos naroda, jer nema naroda bez nacije, niti ima nacije bez ponosa.

Na trećem mjestu je vjera, koja ima duhovnu liniju odbrane sa moralnim vrlinama i etičkim dokrinama putem kojih se odgaja duša naroda, jer nema naroda bez duše, niti ima duše bez morala i etike.

Prva predodžba

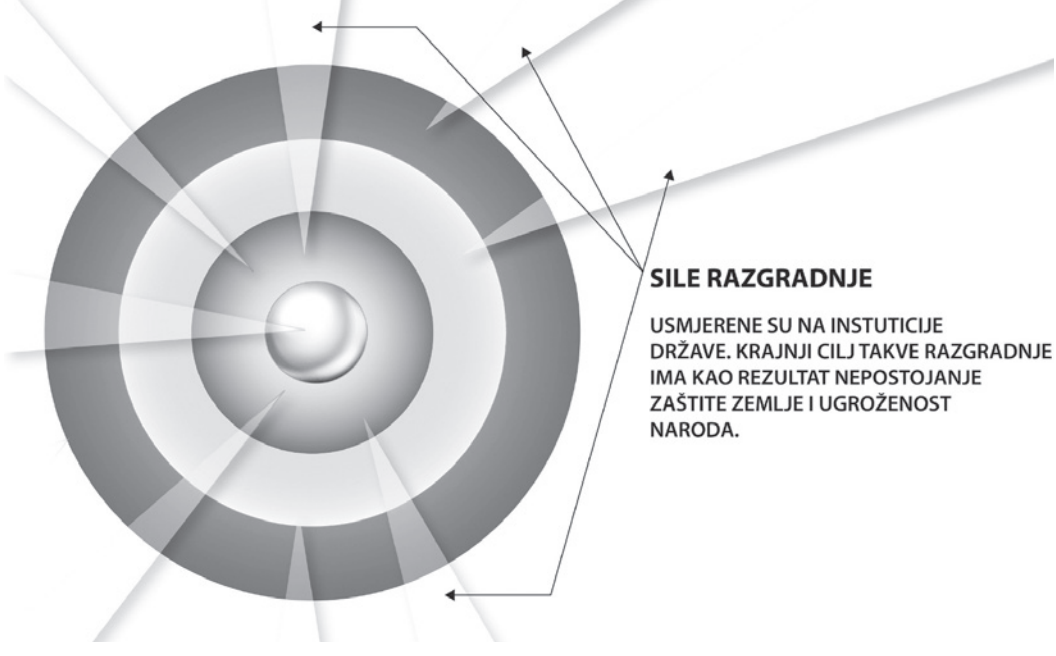

ZABRINJAVAJUĆE STANJE

USLJED NEFUNKCIONIRANJA DRŽAVE I SLABOG DJELOVANJA NACIONALNIH INSTITUCIJA ISLAMSKA ZAJEDNICA JE JEDINA OSTALA NA ZADATKU ODBRANE I ZAŠTITE NARODA.

Na prvoj predodžbi ovoga drugog seta vidimo zabrinjavajuće stanje, jer su se prva, državna i, druga, nacionalna linija razlile ili izlile iz svoga korita, pa im je tako i snaga odbrane razvučena bez jasnoga pravca i preciznog cilja. Ova slika je kreativni rad našeg dizajnera Tarika Jesenkovića, ali ona je i realnost našeg života, koju svako od nas ne samo da osjeća dušom već je vidi svojim očima.

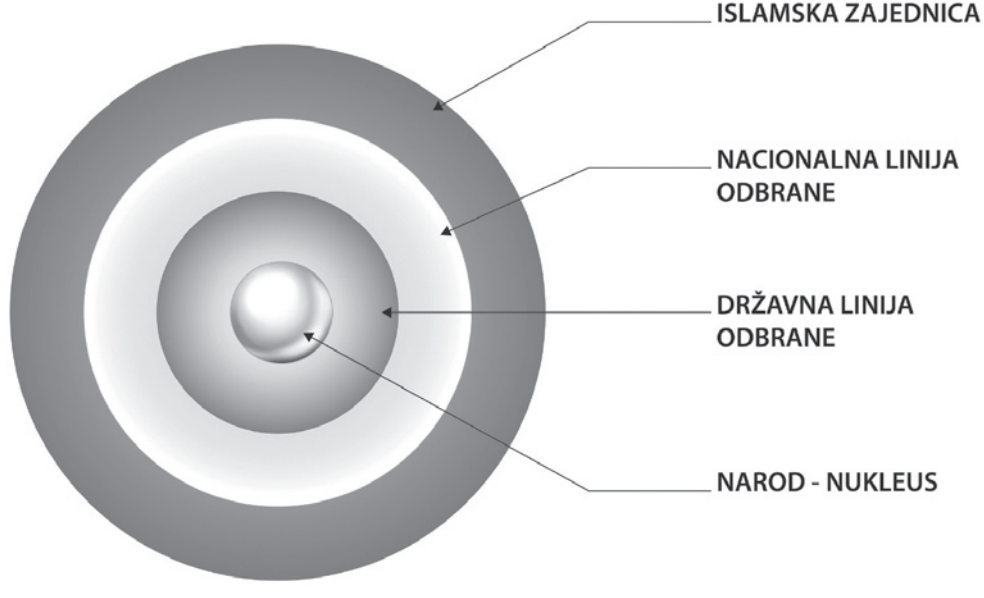
Druga predodžba

Na drugoj predodžbi vidimo sile koje nastoje da sve tri linije odbrane razgrade i učine ih nevažnim za odbranu naroda od genocida. Fokus na ovaj detalj ima neodoljivu simboliku, jer je 2015. godina dvadeseta godišnjica od genocida u Srebrenici. Dakako, svi savjesni i odgovorni ljudi u svijetu pitaju se zašto je Evropa dozvolila da se na njenoj

teritoriji opet dogodi genocid, nakon holokausta i unatoč uzviku "nikad više". I, dakako, Srebrenica je tačka duhovnog spajanja svih Bošnjaka, ma gdje oni bili. To je duboka i trajna rana koju svaki Bošnjak osjeća. Zbog toga nas pomisao da bi nam se to moglo opet dogoditi zato što su oni koji negiraju jednom počinjeni genocid spremni to opet učiniti mora sve uozbiljiti i ujediniti oko jednog cilja, a to je zaštita od genocida. Dakako, bošnjačke nacionalne institucije su pravo mjesto gdje treba o tome da razgovaramo i da se oko pitanja zaštite od genocida složimo.

Treća predodžba

Na trećoj predodžbi vidimo raspored linija odbrane, koje, nažalost, ne funkcioniraju, posebno državna i nacionalna linija. Duhovna linija, za koju je zadužena Islamska zajednica, najčvršća je i najpouzdanija zato što je tu liniju Allah, dž.š., uspostavio imperativom šehadeta, namaza, ramazana, zekata i hadža. Nadalje, svaka džamija i svaki imam u džematu je duhovni stražar, koji savjesno i odgovorno drži stražu da neko ne bi nahudio narodu. To je Allahova milost, koja nas je čuvala i koja nas čuva od nestanka. Ali, to treba da nam bude poticaj da mi uradimo ono što je do nas po principu triju linija odbrane: duhovne, nacionalne i državne.

Prema tome, a na temelju napora koji su dosada uloženi donošenjem povijesnih dokumenta radi afirmacije nacionalnog, državnog, kulturnog i vjerskog identiteta Bošnjaka, kao što su: Povelja Kulina Bana, 1189. god., Ahdnama Sultana Mehmeda Fatiha, 1463. god., Sarajevska rezolucija „El-Hidaje“, 1941. god., Deklaracija Bošnjačkog sabora, 1993. god., Deklaracija evropskih muslimana 2005. god., Rezolucija Evropskog parlamenta o srebreničkom genocidu, 2009. god., Deklaracija Svjetskog bošnjačkog kongesa o zajedničkoj sigurnosti i globalnom građanstvu 2013. god. sa ciljem jasne artikulacije opredijeljenosti Bosne i Bošnjaka za kulturni i civilizacijski suživot i općeljudski napredak, potrebno je da se izraze osjećanja Bošnjaka za povijesni trenutak i njihov pogled u budućnost. Potrebno je da kažemo:

- da Bošnjaci prihvataju načelo građanskoga prava, civilnoga društva i demokratske države sa višepartijskim sistemom i višekulturnom zajednicom. Bošnjaci su protiv rasne, vjerske, nacionalne i spolne diskriminacije, kao i etničke podjele, koja ugrožava jedinstvo društva u njegovoj različitosti. Prema tome, Povelja Bošnjaka je po naravi inkluzivna i zato jednako priznaje individualne i kolektivne identitete i slobode, te usvaja kulturnu, vjersku i nacionalnu različitost kao bogatstvo društva koje teži za punom građanskom jednakopravnošću i državnom suverenošću. Stoga, Bošnjaci smatraju da su podjele u politici, ekonomiji i obrazovanju na temelju etničke pripadnosti suprotne građanskom pravu, kao najvišem stupnju civilizaciskoga postignuća na

početku dvadeset prvog stoljeća;

- da se Bošnjaci, ma gdje bili i živjeli, uvažavajući različita iskustva i specifične životne i društvene uvjete bošnjačkih zajednica u domovini, regionu i svijetu, pozivaju da budu svjesni zajedničkog imenitelja za njihovu zajedničku sudbinu, kao i za njihov zajednički nacionalni identitet i njihovo zajedničko pravo na slobodu. A zajednički imenitelj svih Bošnjaka je svijest o bošnjačkoj naciji, svijest o bosanskoj državi i svijest o svojevrsnoj duhovnoj tradiciji i kulturi;

- da međusobna udaljenost ne smije biti prepreka Bošnjacima da grade zajednički nacionalni i kulturni identitet, niti da se ujedine u snažan politički i ekonomski savez, koji će im omogućiti da zauzmu svoje zasluženo mjesto u domovini, regionu i svijetu;

- da su ekonomski razvoj i napredak, kao i ekonomska samobitnost, uvjet za društveni mir i sigurnost u višenacionalnoj državi i višekulturnom društvu. Zato je stav Bošnjaka da svi članovi društva imaju jednaku priliku i garantirano pravo na korišćenje javnoga dobra, te da se nacionalno bogatsvo dijeli pravedno i dosljedno;

- da je pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje, kao i stalno sticanje znanja iz oblasti nauke, tehnologije i umjetnosti, fundamentalno ljudsko pravo i kamen-temeljac za bošnjački preporod. Bošnjaci su narod sa visokim stupnjem inteligencije i zato imaju obavezu da taj dar Božiji koriste za svoje i dobro svoje nacije u saradnji sa drugim nacijama u korist općega dobra za sve ljude i narode. Bošnjaci nemaju pravo na ekonomsku i naučnu ovisnost, koja ih je više puta u povijesti skupo koštala. Stoga, Bošnjaci su odlučni da razvijaju vlastite sisteme obrazovanja i poslovanja, koji će ih učiniti samosvjesnim u njihovom nastojanju da sarađuju sa svijetom za dobrobit svih. Da bi ostvarili taj cilj, Povelja Bošnjaka poziva Bošnjake da razvijaju takmičarski duh, kojim se postiže najbolje rješenje za sve;

- da su, budući da je društvena dimenzija najvažnija za općenarodni preporod, Bošnjaci svjesni važnosti političke, državne i ekonomske svijesti, kojom se osiguravaju prava žena i djece, kojom se osigurava briga o starim i nemoćnim, kojom se osigurava razvoj civilnoga društva i demokratije, kojom se osigurava jednakopravnost među

svim slojevima društva na načelima vladavine pravednih zakona, a protiv korupcije, siromaštva, zapuštenosti i isključenosti.

Na temelju spomenutih postavki, a u cilju da se uspostave jasne i snažne pretpostavke za duhovnu, nacionalnu i državnu liniju odbrane, Bošnjaci svoju energiju trebaju usmjeriti u sljedećim pravcima:

• Saglasnost oko načela na kojima se treba graditi moderna bosanska država. Prvo i osnovno načelo je shvatanje da je narod izvor zakonodavne, izvršne i sudske vlasti, te da su pošteni izbori najbolji put da narod izabere svoje zastupnike, koji će ga predstavljati na principu građanskoga prava, odbacujući podjele na osnovu etničke, nacionalne, rasne i ideološke pripadnosti, tako da parlament bude mjesto za donošenje ustava, te formiranje ili smjenjivanje vlade u okviru ustavnih i zakonskih odredbi, a na temelju stručnosti i sposobnosti pojedinca, a ne na temelju etničke ili druge pripadnosti.

• Izgradnja moderne bosanske države, koja u osnovi treba biti država pravednih zakona i institucija, kao i da se zakoni koji uređuju život građana donose na temelju primarnih ljudskih i moralnih vrijednosti koje su se ustanovile tokom stoljetnog iskustva sa pitkih izvora duhovnih i kulturnih bosanskih tradicija. Te primarne ljudske i moralne vrijednosti su sloboda, jednakost, pravda, suživot, tolerancija i pluralizam. Nasuprot tim vrijednostima su despotizam, nejednakost, nepravda, isključivost i jednoumnost. Moderna bosanska država treba odbaciti svaki oblik diskriminacije i marginalizacije, treba poštovati neovisnost sudske vlasti i podržavati pošten rad sudova. Moderna bosanska država treba osigurati uvjete za život dostojan svakog čovjeka, građanina, kojem su garantirana ljudska prava i jasno određene dužnosti. Država posebno treba bdjeti nad pravima kao što su individualne, građanske, vjerske, političke, ekonomske, socijalne i kulturne slobode. Također, građani moderne bosanske države trebaju imati jednaku priliku za posao u javnom sektoru, jednaka prava na edukaciju od najnižeg do najvišeg stupnja, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na dostojnu penziju i socijalnu brigu. Zauzvrat, građani su dužni ispunjavati svoje obaveze

prema državnom budžetu kao općem dobru. Građani su dužni da budu spremni braniti suverenitet i integritet države, bdjeti nad državnim granicama i čuvati državne kulturne i materijalne vrijednosti, te pronositi svijetom njen ugled i čast.

• Usaglašavanje zajedničke strategije za edukaciju mladog naraštaja, kako bi znali graditi bolju budućnost za sve ljude i narode; i kako bi se mladi osposobili za intelektualno, znanstveno, kulturno, političko, umjetničko, duhovno i ekonomsko vođenje bošnjačke nacije na principu sposobnih i produktivnih; i kako bi postali svjesni drevne bosanske tradicije, koju krasi osjećaj za mjesto i vrijeme, tradicije koja baštini visoku ljudsku vrijednost, a to je suživot i tolerancija. Bošnjaci imaju povijesni zadatak da odgoje i obrazuju svoje potomke na način da su sposobni suočiti se sa budućim izazovima u kontekstu balkanske i evropske povijesti, te da znaju razliku između općeg i ličnog interesa, kako bi im uvijek bilo na umu da se opći ineres ne smije nikad žrtvovati radi ličnog interesa, koji kratko traje, ali ostavlja trajnu i nepopravljivu štetu za naciju. Potomci Bošnjaka treba da nauče od svojih predaka da je sloboda savjesti i sloboda mišljenja i izražavanja neotuđivo pravo svakoga. Bosna je oduvijek bila zemlja slobodoumnih i ponosnih heretika; Bosna nikad nije bila zemlja slijepih i neukih podanika.

• Osiguranje da se ljudski i materijalni resursi Bošnjaka ne smiju rasipati i otuđivati na račun siromašenja i otuđivanja budućega bošnjačkog naraštaja. Sve intelektualno, kulturno, duhovno i prirodno bogatstvo Bošnjaka treba služiti snaženju bošnjačkog nacionalnoga bića, kao najpouzdanijeg jamstva za izgradnju i razvijanje moderne bosanske države. Stoga, sve bošnjačke nacionalne, duhovne, kulturne i ekonomske institucije treba da otvore vrata kreativnim Bošnjacima, kako bi se potakli na inovacije u nauci, tehnologiji, umjetnosti itd. i kako bi im se omogućilo kontinuirano istraživanje za boljitak nacije i države.

• Osiguranje da se domaćim institucijama civilinog društva omogući da kontinuirano rade na analizama stanja bošnjačke nacije i bosanske države, kako bi se došlo do prijedloga za donosioce odluka, koji trebaju naći najbolja rješenja za probleme

nacije i države. Međunarodne institucije mogu biti od koristi, ali odgovornost je uvijek na domaćim političkim predstavnicima naroda i države. Zbog toga, Bošnjaci se moraju naučiti da budu domaćini u svom domu i svojoj državi, tako da stranac, kad dođe u njihov dom i njihovu državu, osjeti da njihov dom i njihova država imaju domaćina, koji se mora poštovati.

• Djelovanje da Bošnjaci, kao i dosada, pomno čuvaju jedinstvo i autonomiju svojih tradicionalnih vjerskih institucija i vjerskih odgojno-obrazovnih škola. Bošnjaci naročito treba da čuvaju i snaže instituciju zekjata, kao izvor i garant za samostalno, savjesno i odgovorno djelovanje svojih najviših vjerskih organa i tijela.

• Odgoj i obrazovanje usmjereni ka tome da Bošnjaci njeguju međuvjerski i međukulturni dijalog kao višestoljetnu bosansku tradiciju različitih vjera i tradicija ujedinjenih u jedinstvenom bosanskom suživotu i toleranciji.

• Osvješćivanje Bošnjaka da čuvaju i razvijaju svoj bosanski jezik kao znak njihovoga kulturnog identiteta i kao izraz njihove nacionalne samobitnosti. Jezik je izraz duše jednog naroda. Bošnjaci imaju dušu i zato im je potreban bosanski jezik da iskažu ljepotu svoje duše i artikuliraju svoj duh na način da ih svijet prepozna kao Dobre Bošnjane, koji vole život i slobodu, kako za sebe, tako i za druge.

• Upoznavanje sa globalizacijom, koja je zahvatila cijeli svijet, sa sviješću da Bošnjaci čuvaju posebnost svoje kulture i tradicije, te da u zemljama gdje su našli utočište budu pravi ambasadori svog bošnjačkoga naroda i svoje bosanske države. Bošnjaci imaju privilegiju da na Zapadu prenose najbolje što im je Istok podario, a na Istoku da predstavljaju najbolje što su postigli na Zapadu. Bošnjaci ne smiju izdati ni mudrost Istoka, ni racionalnost Zapada, već moraju njegovati obje te vrijednosti kao uvjet njihovoga opstanka i napretka.

• Njegovanje prijateljstva sa Istokom i sa Zapadom, kao zadatak prvoga reda za sve Bošnjake, pa je zato važno da vanjska politika moderne bosanske države bude zasnovana na poštivanju istočne mudrosti i zapadne racionalnosti. Bošnjaci ne smiju ništa učiniti što bi ih dovelo da na Istoku budu zaboravljeni i ostavljeni, a na Zapadu

da budu odbačeni i progonjeni. Bošnjaci se ne smiju povesti za bilo kakvim oblicima nasilja, bilo na Istoku, bilo na Zapadu. Bošnjaci moraju biti dosljedni na svom miroljubivom putu i čuvati ugled i čast svojih predaka, koji su im ostavili u amanet da budu nosioci i pronosioci mira i sigurnosti u domovini i u svijetu.

• Shvatanje i prihvaćanje općepriznatih načela za ustav koji moderna bosanska država zaslužuje po naravi njenih hiljadugodišnjih tradicionalnih i konvencionalnih vrijednosti svih naroda, kultura i vjera u Bosni i Hercegovini.

Trenutna podijeljenost među Bošnjacima u politici, ekonomiji i kulturi nije razlog za malodušnost i pesimizam, već to treba da bude razlog za bošnjačku kreativnost, ozbiljnost i odgovornost za budućnost bošnjačke djece.

Naš život nema smisla ako nije ispunjen srećom i uspjehom ne samo za vrijeme vlastitog života već i za vrijeme života naših neposrednih potomaka, koji od nas trebaju naučiti kako da učine sretnim i uspješnim svoje buduće potomke i tako, dok je svijeta i vijeka, neka Bošnjaci s koljena na koljeno prenose znanje i imanje jedni drugima.

THE BOSNIAK THREE LINES OF DEFENSE: SPIRITUAL, NATIONAL AND STATE

Summary: Three Bosniak lines of Defense gives insight and reverence to the idea of the strong Bosnian State, the recognizable Bosniak national identity and the valuable spiritual awareness through an evidence in Islamic history and parallel drawing of the importance of preserving a people with a millennium of history. The text portrays the importance of the three lines of defense to preserve a nation: the state, the national and the spiritual defense. Each is more or less dependent on the other, the lack of one being the downfall of two. Furthermore, the present state of the Bosniak lines of defense is lacking and must be provided with a strong foundation to begin its restoration. The most beneficial road to salvation in a democratic society would be through the efforts of the civil society, with the experience and determination to initiate and conduct the process of building the three lines of defense for the Bosniak people and the Bosnian state. The commitments and objectives stipulated in the second part of the text are dictated so as to demonstrate the necessity and profound interest of the civil society to build a nation and preserve the essence of the Bosniak, and thereby continue with the tradition of a multicultural society that has existed for centuries.

Key words: **Bosniak line of defense, national line of defense, national defense lines, the spiritual line of defense, the Islamic community, Bosniak, modern Bosnian state, Bosniak Charter, civil society, cross-cultural, core states**